

Toni Bielić*

ISSN (0469-6255)

(27-29)

UPRAVLJANJE U KRIZNIM SITUACIJAMA NA BRODU MANAGEMENT IN CRITICAL SITUATION ON BOARD

UDK 65.012.4:623.83

Stručni članak

Professional paper

Sažetak

Ispravno odlučivanje i učinkovito reagiranje u stresnim situacijama na brodu ovisi o prethodnoj pripremljenosti. U tom smislu, zapovjedna strategija, izvježbanost i odvajanje činjenica od emocija bitni su elementi uspješnog upravljanja u kriznim trenucima.

Summary

The right decision and efficient action in stress situations on board depend on previous preparations. Therefore, commanding strategy, training and separation of facts from emotions are important elements of a successful management in critical situations.

1. Uvod

Introduction

Krizne i opasne situacije na brodu razlikuju se po uzrocima i složenosti, predvidivosti i nepredvidivosti. Zajednički element u takvim okolnostima jest mogućnost stresnog stanja. Ukoliko nije kontrolirano, takvo stanje uzrokuje nekontrolirane i pogrešne akcije koje dovode do gubitka života i materijalnih šteta. Primjerice, nakon početne obavijesti o nekom nenadanom događaju ili izvanrednom stanju, unutar nepripremljene i netrenirane skupine ljudi nastupit će sljedeće reakcije: 10% prihvaća situaciju odmah, 30% počinje istraživati događaj na svoj način, a 60% ignorira okolnosti. Međutim, nakon što postanu

svjesni opasnosti: 10% pokušava bježati i spasiti sebe, 5% ostaje i bori se s opasnosti, 10% pomaže ostalima, 60% očekuje inicijativu od drugoga, 12 - 14% je u stanju blokade i ne rade ništa, 1 - 3% podliježe panici. Navedeni podaci ovise u velikoj mjeri o vrsti i okolnostima nenadanog događaja i navedeni su radi bolje predodžbe o ponašanju ljudi u izvanrednim okolnostima. Ovdje će biti prikazane mogućnosti kontrole u takvim situacijama te metode upravljanja ponašanjem i djelovanjem ljudi (posada i putnici).

2. Nastanak i prepoznavanje stresnog stanja

Emerging of stress and its recognition

Izvanredna stanja na brodu s mogućnosti stresa mogu se promatrati sa dva aspekta. Prvi, kod kojeg se događaj koji može dovesti do izvanrednog stanja očekuje te se mogu obaviti i određene pripreme (loša vremenska prognoza), što uvjetuje relativno sporu reakciju. Drugi aspekt jest neočekivani događaj (eksplozija, sudar...), koji uvjetuje brzu i nepripremljenu reakciju. U prvom slučaju, loša izvježbanost s aspekta tehničkih znanja i aspekta zapovijedanja brodom može, u kompleksnim okolnostima koje prate brod u nevremenu, dovesti do pojave stresnog stanja. Ukoliko je posada primjereno pripremljena tada je mogućnost stresa, u tim očekivanim nepovoljnim situacijama, minimalna. U slučaju iznenadnog nepovoljnog stanja kod loše izvježbane i nepripremljene posade stres je gotovo neizbježan sa svim posljedicama glede dezorganizacije i pogrešnih postupaka.

* mr. sci. Toni Bielić, kap. d. plov.

Pomorski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split

Proces nastanka stresa uvjetuje snažna dominacija "reptilskog" dijela mozga nad "kontrolnim". U reptilskom dijelu smještene su funkcije bijesa, straha, instinkta samoodržanja, motorike i bazične emocije. Kontrolni dio ima funkciju logike i kontrole reptilskog dijela. Uravnoteženo djelovanje spomenutih moždanih struktura, pojednostavnjeno rečeno, određuje nečije stavove u svakodnevnim normalnim okolnostima. Znači stavovi = osjećaji + znanje. Optimalno djelovanje čovjeka proizlazi iz sumarnog i funkcionalnog djelovanja mozga ili "reptilski dio mozga" + "kontrolni" = stavovi, znanje, iskustvo, trening, logika i predviđanje. Izvanredne okolnosti, ovisno o stupnju i vrsti opasnosti, iniciraju funkcije "reptilskog" dijela mozga do superaktivnosti, a one mogu blokirati funkciju kontrolnog dijela i u krajnjem slučaju uzrokovati panično ponašanje ili gubitak sposobnosti logičnog razmišljanja.

Osoba koja dolazi u stresno stanje pokazuje sljedeće simptome:

- neuobičajeno i napeto ponašanje te nervozan i povišen glas,
- ubrzanost i preveliku aktivnost koja multiplicira nove aktivnosti,
- skokovito prelaženje na različite solucije i ideje,
- očekivanja se doživljavaju kao stvarnost,
- koncentracija na nebitne stvari,
- neprihvatanje činjenica i stvarnosti,
- gubitak osjećaja za vrijeme.

3. Upravljanje stresom *Stress controlling*

Mogućnost kontroliranja stresa proizlazi iz nekih općih pretpostavki:

- predviđanja i psihološke vježbe, (kao primjerice - što ću napraviti ako...!?)
- kontroliranja disanja,
- svjesnog usporavanja aktivnosti (nemamo vremena za žurbu),
- sustavnog pristupa problemu u izvanrednim okolnostima kroz prikladnu metodu upravljanja ljudskim ponašanjem.

Najvažnija pretpostavka kontrole ponašanja u izvanrednim okolnostima na brodu podrazumijeva primjenu "short term strategy" ili kratke strategije djelovanja.

Spomenuta strategija sastoji se od pet faza:

- definiranja problema,
- planiranja rješenja,
- provjere plana,

- provjere razumljivosti plana u odnosu na ostale članove tima,
- kontrole sprovođenja plana.

3.1. Psihološke krize kod primjene "kratke strategije akcije"

Psychological crisis when applying "short term strategy"

Prva faza ili "identifikacija i definiranje problema", ovisno o stupnju prihvaćene opasnosti, očituje se kroz osjećaj neizvjesnosti, dezorijentacije i povećane anksioznosti odnosno straha od ugroženosti. To je početak stresnog stanja ili faza šoka, kada pojedinci i grupe osjećaju potrebu da im se kaže što se dešava i što u određenoj situaciji napraviti. Obavijest o postojećem stanju treba biti izrečena tako da ne izaziva dodatni strah i zbunjenost. Stoga zapovjednik prilikom obavještanja treba:

- dati upute i preuzeti vodstvo,
- inicijativno djelovati
- biti autoritativan.

Sljedeća faza psihološke krize stresnog stanja jest emotivni otpor na novonastalo stanje koji može vrlo lako kulminirati u otvoreni sukob među pojedinim osobama različitih stavova i mišljenja. To je faza jakih reakcija i emotivnih pražnjenja zbog prije spomenutih čimbenika anksioznosti i naziva se faza oluje. Unutar ove faze zapovjednik treba postupiti na sljedeći način:

- ukoliko je to moguće, pojedincima koji su u verbalnom sukobu dati određeno vrijeme da iskažu svoje stavove i okončaju sukob,
- nikada ne uzimati udjela u sukobima pojedinaca. Svako upletanje u raspravu znači potenciranje ove faze psihološke krize, gubitak osobnog autoriteta i kontrole.

Završna faza prevladavanja psihološke krize jest postupanje na osnovi kratke strategije akcije i to je faza djelovanja. Radnje koje u tom smislu poduzimaju članovi tima (časnici palube i upravitelj stroja), psihološki se manifestiraju na sljedeći način:

- porast međusobne suradnje i koordinacije,
- tim počinje djelovati kao tim,
- članovi tima postaju tolerantniji i kontroliraju svoje emocije.

U toj završnoj fazi zapovjednik daje podršku i usmjerava tim.

4. Zaključak

Conclusion

Stavovi i djelovanje zapovjednika i njegovog tima uvjet su za uspješno prevladavanje svake krizne situacije. U tom smislu zapovjednik mora:

- Uočiti i promatrati stupanj stresa kod sebe i svojih časnika,
- Biti siguran da su članovi tima obaviješteni i svjesni opasnosti nekontroliranog stresa. Stoga odrediti spomenute standarde postupanja u cilju sprječavanja štetnog ponašanja. Definirati način tolerancije onih koji nisu uspjeli kontrolirati svoje emocije kod stresnog stanja
- Voditi računa o psihološkoj krizi kroz faze šoka, oluje i djelovanja.
- Primjeniti optimalan stil upravljanja u skladu sa spomenute tri faze psihološke krize i posebno se oduprijeti iskušenju da uzmu udjela u sukobu koji se potencijalno javlja u fazi oluje.

- Obavjest o stanju pripravnosti izreći na način koji ne alarmira "reptilski" dio mozga, pogotovo ako su na brodu putnici.

Ostali članovi tima interaktivno moraju djelovati i to:

- Promatrati i uočiti manifestacije stresa kod sebe i ostalih.
- Aktivno sudjelovati u provedbi "kratke strategije djelovanja".

Literatura

References

[1] SAS Flight Academy AB Bridge Resource Management 1998.

[2] Smith, C.V.D., "Trends and patterns in Human Rights Violations at Sea." Dissertation, Polytechnic South West, Devon, England, 1983.

Rukopis primljen: 13.4.1999.

TANKERSKA PLOVIDBA ZADAR CROATIA

Specijalizirano poduzeće za prijevoz tekućih tereta, plinova i rasutih tereta

TANKERSKA PLOVIDBA d.d.

B. Petranovića 4

Z A D A R

Telefon: 023/202 - 202

Telex: 27-127 TPZD RH

Fax: 023/314-375